

เนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ในสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริง¹

รุจน์ โกมลบุตร²

บทคัดย่อ

การที่สื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริง ต้องนำเสนอข้อเท็จจริงแก่สาธารณะถือเป็นบทบาทสำคัญ แต่ที่ผ่านมาพบว่า สื่อสถาบันจำนวนหนึ่งกลับนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ ซึ่งหมายถึงเนื้อหาประเภทเรื่องจริง เช่น ข่าว สารคดี รายการสาระ การสัมภาษณ์-สนทนา ฯลฯ แต่กลับมีเนื้อหาที่เจือความเท็จ ไม่รอบด้าน ไม่นำเสนอเบื้องหลังของเหตุการณ์ ไม่ซื่อตรง และนำเสนอด้วยความมีอคติลำเอียง หรือมีผลประโยชน์แอบแฝง บทความนี้ซึ่งพัฒนามาจากการวิจัยเรื่อง การจัดการของสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริงที่ไม่เป็นความจริงแท้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ ศึกษาแนวทางการจัดการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการของพนักงานในกองบรรณาธิการต่อการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 8 คน ที่มีประสบการณ์นำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ พบการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ทั้งหมด 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) เนื้อหาที่มีข้อมูลเท็จจากแหล่งข่าวที่พูดเท็จ (2) เนื้อหาความเคลื่อนไหวของดารา แต่กลับกลายเป็นว่า ศิลปินประดิษฐ์เนื้อหาขึ้นมาเพราะมีเป้าหมายแอบแฝงอย่างอื่น (3) เนื้อหาประเภทรีวิวอาหาร แต่เป็นการรีวิวที่ถูกทอดเนื้อหา

* วันที่รับบทความ 8 กุมภาพันธ์ 2565; วันที่แก้ไขบทความ 14 มีนาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ 20 เมษายน 2565

¹ พัฒนามาจากโครงการวิจัยเรื่อง การจัดการของสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริงที่ไม่เป็นความจริงแท้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2564

² รองศาสตราจารย์ ประจำกลุ่มวิชาการวารสารศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหัวหน้าโครงการวิจัย การจัดการของสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริงที่ไม่เป็นความจริงแท้

เชิงลบ (4) เนื้อหาที่แฝงการโฆษณา แต่กองบรรณาธิการไม่แจ้งประชาชนว่าเป็นพื้นที่โฆษณา และ (5) การเซนเซอร์ตัวเองของสื่อ

การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแนวทางการจัดการ 3 แบบ ได้แก่ (1) การจัดการแบบต่อสู้ เช่น ใช้การทำข่าวสืบสวนสอบสวน เพื่อเปิดโปงการทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ หรือนำเสนอเนื้อหาตรงไปตรงมาโดยไม่สนใจคำจ้างจากแหล่งข่าวปัจจัยที่ทำให้นักข่าวเลือกจัดการแบบต่อสู้ เพราะมีทักษะที่ต้องการทำความจริงให้ปรากฏ มีทักษะการทำข่าวแบบสืบสวนสอบสวน ได้รับการสนับสนุนจากกองบรรณาธิการ ประชาชน และหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ ทำให้การรายงานข่าวมีความคืบหน้า (2) การจัดการแบบต่อรอง เช่น นักข่าวเตือนผู้อ่านว่า การเป็นข่าวของดาราอาจมีวัตถุประสงค์อื่นแอบแฝง หรือนักข่าวไม่นำเสนอข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมที่เสนอให้ปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ แต่แปลลิงก์ข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมให้ผู้อ่านไปอ่านเอง ปัจจัยที่ทำให้นักข่าวเลือกจัดการแบบต่อรอง เพราะประชาชนสนใจความเคลื่อนไหวของดารา สื่อจึงต้องรีบนำเสนอข่าวโดยไม่ตรวจสอบเพื่อรักษาเรตติ้ง หรือมีกฎหมายอาญา ม.112 ทำให้สื่อต้องเซนเซอร์ตัวเอง (3) การจัดการแบบตั้งรับ เช่น นักเขียนโดนฝ่ายชายถอดเนื้อหารีวิวอาหารที่เป็นลบ หรือกองบรรณาธิการนำเสนอโฆษณาแฝง โดยไม่แจ้งว่า เป็นพื้นที่โฆษณาปัจจัยที่ทำให้เลือกการจัดการแบบตั้งรับ เพราะเป็นโมเดลธุรกิจที่สื่อได้ชิมอาหารฟรี แต่ห้ามวิจารณ์อาหารในเชิงลบ หรือผู้ประกอบการสื่อต้องการรายได้จากโฆษณาแฝง

ข้อเสนอแนะคือ (1) กองบรรณาธิการต้องกำหนดนโยบายการทำข่าวที่เหมาะสม และควรแยกฝ่ายขายและกองบรรณาธิการออกจากกัน (2) สภาวิชาชีพสื่อควรสร้างการยอมรับจากสมาชิกในการควบคุมตนเอง (3) โรงเรียนนิเทศศาสตร์ควรฝึกผู้เรียนในเรื่องจรรยาบรรณ และสร้างการเรียนรู้เรื่องการทำทันสื่อแก่ประชาชน (4) ประชาชนควรรับสื่อจากหลายๆ แหล่ง และมีวิจารณญาณในการรับสื่อ และ (5) หน่วยงานรัฐควรเปิดเผยข้อมูลสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนด เสริมสร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย และใช้อำนาจในการกำกับดูแลโฆษณาแฝงเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

คำสำคัญ: สื่อสถาบัน เนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ ข่าวสืบสวนสอบสวน สื่อเซนเซอร์ตัวเอง

Inauthentic Truth in Institutional Media Which Presents Non-Fictional Contents

Ruj Komonbut³

Abstract

It is the important role of institutional media to present fact to public in the context for non-fictional contents. However, some institutional media do not present inauthentic truth in news, documentaries, non-fictional programmes, interviews, etc. which are non-fictional contents. Contradictorily, contents mixed with false, with no background of the incidents, not well-rounded, and not honest are presented with bias or hidden conflict of interest. This article is developed based on research titled *Management of Institutional Media on Inauthentic Truth's Presentation for Non-Fictional Contents* aiming at studying the inauthentic truth's presentation and its management approaches. The study also explores the factors contributing to the management of editorial department on the inauthentic truth's presentation and provides the recommendations.

The interview was conducted with 8 samplings who had experience in presenting Inauthentic Truth's Presentation. The findings suggests that there are five types of the inauthentic truth's presentation. (1) Content that sources did not provide fact. (2) Content on general updates of the film stars on the surface but actually the film stars intended to invent the content for other hidden purpose. (3) Content on food review but all negative comments were removed. (4) Content

³ Associate Professor in the Department of Journalism, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University

with passive advertisings but the editorial department did not inform the audience that it was actually advertisement space. (5) Media self-censorship.

The study reveals that there are three approaches of management. (1) Challenging approach: Investigative journalism was used to expose government officials' corruption. News was reported based on what really happened and not on remuneration from sources. Reasons for the reporters to use this approach included having a viewpoint to reveal the truth to public; having experiences and skills with investigative reporting; and receiving supports from the editorial department, public and independent agencies in charge of checking state's accountabilities. These factors contributed to a progress in news reporting. (2) Negotiating approach—for example, a reporter warned that news of a film star could have a hidden agenda or the reporters did not report on a demonstration on a modernisation of the monarchy but pasted a link of demonstrators' proposals for the readers instead. This approach was used because there was a huge public interest on these film stars. In order to keep the news agency's rating, the reporters were in a hurry to release the news without verification. The Section 112 of Thailand's Criminal Code made the media to do self-censorship. (3) Passive approach—for example, the sales department removed negative comments on food review from the reporter's articles, or the editorial department presented passive advertisings without declaring that it was actually advertising space. Factor for media agencies to choose this approach because a business model providing free food taste to the reporters prevented them to give any negative reviews or the media agencies wanted to earn incomes from passive advertisings.

Recommendations are: (1) The editorial department should establish a proper policy and should separate the editorial department and sales department independently. (2) Media Council should gain credibility from self-control among the members. (3) Journalism schools should teach students on media's codes and conducts and build awareness on media literacy for public. (4) People should receive news from various sources and are aware of media literacy. (5) Government agencies should disclose public information to the citizen in line with the laws to promote democratic environment and to use authorised power to regulate passive advertising to protect consumers' rights.

Keywords: institutional media, inauthentic truth, investigative reporting, media self-censorship

ในการเปิดรับเนื้อหาจากสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริง เช่น ข่าว สารคดี รายการสาระ การสัมภาษณ์-สนทนา ฯลฯ ในบางครั้งผู้รับสาร อาจรู้สึกได้ว่า เนื้อหาจากแหล่งข่าวในคดีทุจริตที่ให้สัมภาษณ์ว่า ไม่ได้ทุจริตใดๆ ดูสวนทางกับข้อเท็จจริงและหลักฐานที่นักข่าวไปเจาะมา หรือรายการชิมอาหาร ที่ไม่ว่าจะเป็นของสื่อไหน ก็ล้วนชื่นชมว่า อาหารที่ไปชิมนั้น “อร่อย” เสมอ หรือ “ข้าว” ที่กำลังชมอยู่นั้นคล้ายเป็นโฆษณาของหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน หรือ “ข้าว” ความขัดแย้งกลับไม่นำเสนอเนื้อหาจากทุกฝ่ายอย่างรอบด้าน ฯลฯ ปรากฏการณ์แบบนี้กำลังสะท้อนให้เราเห็นว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่สื่อสถาบันที่มี จุดประสงค์ในการนำเสนอเรื่องจริงกำลังนำเสนอเนื้อหาที่ “ไม่เป็นความจริงแท้” หรือ “inauthentic truth” ให้แก่ประชาชน

ด้วยคุณลักษณะของสื่อสถาบัน ซึ่งหมายถึง องค์กรสื่อที่มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีกองบรรณาธิการที่รับผิดชอบการผลิตเนื้อหาอย่างเป็นระบบ มีการกำกับดูแลการทำงานของพนักงานด้วยกฎหมาย ระเบียบขององค์กร และ จริยธรรมสื่อ และมีการนำเสนอเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอต่อสาธารณะผ่านช่องทางต่างๆ จึงถูกสังคมคาดหวังให้มีบทบาทในการนำเสนอข้อเท็จจริงแก่สาธารณะ แต่หากสื่อสถาบันที่มีจุดประสงค์ในการนำเสนอเรื่องจริงกลับนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ จะสร้างผลกระทบต่อผู้ใช้สื่อได้

สุภา ศิริมานนท์ (2529) ได้เสนอแนะหลักว่าด้วย “ความจริงที่แท้จริง” (objectivity) ว่า เป็นหลักการที่มุ่งเน้นการรายงานความจริงอย่างครบถ้วน การแยกข้อคิดเห็นออกจากข้อเท็จจริง มีความเป็นกลางที่เน้นการเข้าถึงความจริง รวมทั้งนำเสนอความจริงเบื้องหลังเหตุการณ์ ไม่ลำเอียง ลักษณะของ “ความจริงที่แท้จริง” มีหลักอยู่ 5 อย่าง คือ (1) ความไม่เป็นฝักเป็นฝ่าย (impartiality) (2) ความปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรือทางความสนใจ (absence of conflict of interest) (3) โอกาสของการปฏิเสธ (opportunity of denial) (4) การละเว้นเสียจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด (avoidance of cronyism) และ (5) การละเว้นเสียจากความเคียดแค้นพยาบาท (avoidance of vengeance)

จากหลักที่ว่าด้วย “ความจริงที่แท้จริง” ข้างต้น โดยทั่วไปสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริง จึงย่อมถูกคาดหวังให้นำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้องแม่นยำ รอบด้าน ชัดตรง และปราศจากอคติลำเอียง หรือผลประโยชน์แอบแฝง ทั้งนี้เพื่อรักษาประโยชน์ของประชาชนและสาธารณะ แต่การปฏิบัติไม่ได้ตามความคาดหวังของสังคม อาจนำไปสู่การลดทอนความไว้วางใจของสาธารณะที่มีต่อสื่อสถาบัน ท่ามกลางการแข่งขันทางธุรกิจอย่างรุนแรง ขณะที่สภาวิชาชีพสื่อก็ถูกตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพในการกำกับดูแลกันเองของสื่อ

บทความชิ้นนี้ ซึ่งพัฒนามาจากการวิจัยเรื่อง *การจัดการของสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริงที่ไม่เป็นความจริงแท้* พยายามจะเปิดเผยให้เห็น “รูปแบบ” ของการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ที่ปรากฏในสื่อสถาบัน เพื่อให้ประชาชนได้เท่าทันสถานการณ์ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องการศึกษา “แนวทางการจัดการ” ของพนักงานในกองบรรณาธิการต่อการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ว่า พนักงานเหล่านั้นจัดการกับสถานการณ์เหล่านั้นอย่างไร อาทิ การจัดการแบบตั้งรับ (เช่น การนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้โดยเต็มใจ) การจัดการแบบต่อรอง (เช่น การพยายามเตือนผู้รับสาร การตัดต่อเนื้อหาเพื่อลดทอนสิ่งที่ไม่เป็นความจริงแท้) และการจัดการแบบต่อสู้ (เช่น การนำข้อเท็จจริงอีกด้านมานำเสนอต่อผู้รับสาร) รวมทั้ง “ปัจจัย” ที่ส่งผลต่อการจัดการเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนา “ข้อเสนอแนะ” เพื่อลดทอนปัญหาดังกล่าวต่อไป

สำหรับเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ในบทความนี้ ไม่ได้มีลักษณะเหมือนกับข่าวลวง (disinformation) กล่าวคือ ข่าวลวงโดยส่วนมากจะถูกผลิตขึ้นโดยมีเจตนาเฉพาะเจาะจง คือ เพื่อล้อเลียน เสียดสีให้รู้สึกขบขัน รวมทั้งเพื่อเจตนาหลอกลวงบิดเบือน โดยใช้วิธีต่างๆ เช่น การแอบอ้างแหล่งข้อมูลให้เลดูน่าเชื่อถือ การสร้างเนื้อหาปลอมบางส่วนหรือทั้งหมด หรืออ้างข้อมูลจริงแต่ไม่ตรงกับบริบทของเหตุการณ์ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อหวังผลในการสร้างอิทธิพล ชี้นำ การกระตุ้น

⁴ โครงการวิจัยฯ ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลอย่างเปิดเผย ขอขอบคุณ (นิรนาม) และวรรณศิริ กางกัน ที่สนับสนุนการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ทัศนคติ หวังผลในทางการเมือง รวมทั้งกระตุ้นการแชร์ต่อเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจโฆษณาในสื่อสังคมออนไลน์ (เฉลิมชัย กักเกียรติกุล และคณะ, 2561; พิจิตรา สีคาโมโต้, 2562; สารานนท์ อินทนนท์, 2562 และ Wardle, 2017) ขณะที่ในเชิงหลักการ การนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ สื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริง ยังมุ่งนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงอยู่ แต่ในทางปฏิบัติยังมีเนื้อหาที่เจือความเท็จ ไม่รอบด้าน ไม่นำเสนอเบื้องหลังของเหตุการณ์ ไม่ชัดเจน นำเสนอด้วยอคติลำเอียง หรือมีผลประโยชน์แอบแฝง ฯลฯ ทั้งนี้อาจด้วยสาเหตุจากทักษะการทำงานด้านสื่อที่จำกัด การนำเสนอด้วยความอคติลำเอียง หรือมีผลประโยชน์อื่นใดอยู่ในกระบวนการทำงาน

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดในการศึกษาดังนี้

1. *ความจริงที่แท้จริง (Objectivity) และการข่าว (Journalism)* แนวคิดนี้ให้ความสำคัญต่อการทำหน้าที่ของสื่อสถาบันที่จำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้สื่อ ซึ่งจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การทำหน้าที่ของคนทำสื่อที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. *แนวคิดเรื่องการควบคุมตนเองของสื่อและจริยธรรมสื่อ (Self-Regulation and Journalism Ethics)* แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับกองบรรณาธิการและสภานิติวิชาชีพสื่อ ในการกำกับดูแลจริยธรรมของคนทำสื่อ ซึ่งจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การกำกับคนทำสื่อเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อเท็จจริงได้อย่างรอบด้าน

3. *แนวคิดเรื่องความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)* แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้ใช้สื่อให้สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปใช้ในการพัฒนาข้อเสนอแนะเพื่อลดทอนปัญหาการที่สื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริงนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้

จากการสัมภาษณ์พนักงานในกองบรรณาธิการแบบนิรนาม จำนวน 8 คน ที่มีประสบการณ์การนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ สามารถสรุปรูปแบบการนำเสนอได้ 5 รูปแบบ โดยพบแนวทางการจัดการ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ดังนี้

แหล่งข่าวพูดเท็จ

รูปแบบที่ 1 เนื้อหาที่มีข้อมูลเท็จจากแหล่งข่าวที่พูดเท็จ พบกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ (1) “ดา” โดนแหล่งข่าวโกหกในการทำข่าวทุจริตสร้างฝายทดน้ำ (2) “ส้ม” ไม่นำเสนอเนื้อหาเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติไม่มีทักษะการลาดตระเวนป่าเพราะเกรงใจ และ (3) “แตงโม” นำเสนอข่าวคนจับกันปิดท้ายงานแถลงข่าวที่รัฐสภา แต่ ส.ส. อ้างว่าไม่ได้จัดฉาก รายละเอียดมีดังนี้

(1) “ดา” โดนแหล่งข่าวโกหกในการทำข่าวทุจริตสร้างฝายทดน้ำ

ขณะเกิดเหตุการณ์ดาทำข่าวทุจริตสร้างฝายทดน้ำ ตามีอายุงานทำสื่อมาแล้ว 18 ปี ท้องเรื่องคือว่า ปี 2561 ดาพบว่า หน่วยงานของรัฐสร้างฝายทดน้ำราคา 500 ล้านบาท แต่กลับชำรุดภายใน 1 ปีแรก และไปสร้างในจุดที่ไม่ก่อประโยชน์ ผู้บริหารของหน่วยงานที่รับผิดชอบอธิบายว่า ฝายเสื่อมโทรมไปตามธรรมชาติ ดามีความมุ่งมั่นในการทำข่าวเปิดโปงทุจริตก่อสร้างฝายในแบบต่อสู้ แม้จะมีอุปสรรคมากมาย เช่น การถูกกดดันหว่านล้อมจากแหล่งข่าวด้านความมั่นคง การถูกขอให้ไม่ทำข่าว แหล่งข่าวปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ ฯลฯ ขณะที่เพื่อนนักข่าวคนอื่นก็ถูกแทรกแซงถึงขั้นขู่เอาชีวิต ฯลฯ จนกระทั่งเหลือดาทำข่าวนี้อย่างคนเดียว อย่างไรก็ตาม ด้วยปัจจัยเชิงบวก เช่น ความมุ่งมั่นในฐานะนักข่าวของดา การสนับสนุนจากกองบรรณาธิการ การทำงานแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ปปท.) ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ การนำเสนอข้อมูลหลักฐานของดาเพื่อถ่วงดุลกับข้อมูลของอธิบดีที่ให้สัมภาษณ์เท็จว่า ฝายชำรุดตามธรรมชาติ ประกอบด้วยการกำลังใจจากผู้ชมและเพื่อนร่วมงาน ฯลฯ ทำให้ดาเสนอข่าวได้ต่อเนื่องจนมีการสอบและสั่งพนักงานข้าราชการที่ทุจริต ดามีข้อเสนอแนะว่า สภาวิชาชีพสื่อควรณรงค์เรื่องการให้สื่อเข้าถึงข้อมูลของทางราชการโดยสะดวก เพื่อให้นักข่าวสามารถเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ และนำไปตรวจสอบกับข้อเท็จจริงได้ และให้ผู้รับสารเปิดรับสื่อให้หลากหลายเพื่อตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ให้รอบด้าน รวมทั้งให้โรงเรียนนิเทศศาสตร์เตรียมผู้เรียนให้เข้าใจว่า ความสัมพันธ์ของคนในรูปแบบต่างๆ จะส่งผลให้นักข่าวเกรงใจ จนไม่กล้านำเสนอข่าวเชิงลบ

(2) “ส้ม” ไม่นำเสนอเนื้อหาเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติไม่มีทักษะการลาดตระเวนป่าเพราะเกรงใจ

ขณะเกิดเหตุที่ส้มเกรงใจแหล่งข่าวนี้นี้ ส้มทำงานสื่อมาแล้ว 7 ปี ท้องเรื่องคือว่า ส้มไปทำสารคดีเชิงข่าวเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในรวิาสเดินลาดตระเวนเชิงคุณภาพ เพื่อเฝ้าระวังนกเงือกซึ่งกำลังโดนล่า แต่ส้มพบว่า เจ้าหน้าที่ไม่ได้มีประสบการณ์กับเดินลาดตระเวนเชิงคุณภาพดังที่ผู้บริหารหน่วยงานให้สัมภาษณ์ไว้ก่อนหน้า ส้มคิดว่า ตัวเองเป็นสื่อ ไม่ใช่ประชาสัมพันธ์ของอุทยานฯ จึงไม่ควรนำเสนอข้อมูลที่ผิดไปจากข้อเท็จจริง ส้มตัดสินใจทำงานแบบต่อรองโดยแจ้งผู้ชมทางอ้อมว่า เจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีข้อจำกัดในการเดินลาดตระเวนเชิงคุณภาพ ขณะที่ชาวบ้านและนักวิชาการด้านอนุรักษ์มีความยืดหยุ่นในการทำงานมากกว่า เหตุที่ส้มไม่สามารถสื่อสารให้ผู้ชมรับทราบปัญหาของเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ได้อย่างตรงไปตรงมา เพราะส้มเกรงใจผู้บริหารอุทยานฯ ในพื้นที่ที่ช่วยประสานงานให้ส้มเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ต้องรออธิบดีฯ อนุมัติ อีกทั้งหากนำเสนอปัญหานี้ออกไป จะกระทบต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ที่ต้องทำงานตามที่คุณบังคับบัญชาสั่ง ข้อเสนอแนะคือ ส้มต้องการให้กองบรรณาธิการและสภามหาวิทยาลัยสื่อสารกับหน่วยงานราชการในการลดกระบวนการการขออนุญาตเก็บข้อมูล เพื่อที่นักข่าวจะได้ไม่ต้องไปพึ่งพิงเจ้าหน้าที่เป็นการส่วนตัวในการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งจะทำให้นำเสนอเนื้อหาได้อย่างตรงไปตรงมามากขึ้น

(3) “แดงโม” นำเสนอข่าวคนจับกันปิดท้ายงานแถลงข่าวที่รัฐสภา แต่ ส.ส. อ้างว่าไม่ได้จัดฉาก

ขณะเกิดเหตุแดงโมทำข่าวคนจับกันนี้ แดงโมทำสื่อมาได้ 5 ปี ท้องเรื่องคือ ปลายปี 2562 เครือข่ายความหลากหลายทางเพศไปยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร ที่อาคารรัฐสภา ขอให้แก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองการสมรสเท่าเทียม หลังการแถลงข่าวผู้แถลงข่าวสองคนจับกัน โดย ธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ ส.ส. บัญชีรายชื่อ พรรคอนาคตใหม่เป็นคนให้สัญญาณนับเลขถอยหลังเพื่อให้คนทั้งสองคนจับกัน แดงยังปรบมือ

หลังให้สัญญาณนับด้วย ต่อมาธวัจน์แถลงข่าวขอโทษ และอ้างว่า กมธ. ไม่ได้เตรียมให้เกิดการจับกันดังกล่าว แต่งโมนำเสนอข่าวนี้นี้แบบตั้งรับโดยนำเสนอผ่านบทสัมภาษณ์ของ ชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา ที่เห็นว่า มีการเตรียมการให้เกิดการจับขึ้นหลังการแถลงข่าว โดยแต่งโมไม่ได้ต้องการเจาะข่าวนี้นี้เพิ่ม เพราะมีปัจจัยลบคือ แต่งโมเห็นว่าเป็นข่าวฉาบฉวย ไม่มีความสำคัญ และรู้สึกชินชากับการโกหกของนักการเมือง ประกอบกับสถานีมีนโยบายไม่นำเสนอข่าวของพรรคอนาคตใหม่ และสภาไม่ได้ตั้งกรรมการสอบในเรื่องนี้ การนำเสนอข่าวจึงจบลงเท่านั้น แต่งโมมีข้อเสนอให้กองบรรณาธิการเปิดกว้างในการนำเสนอข่าวอย่างรอบด้านมากขึ้น และอาจใช้ข้อกฎหมายเพื่อควบคุมสื่อแทนสภาวิชาชีพที่ไม่สามารถกำกับดูแลสื่อได้

ดารานักข่าวสร้างกระแส

รูปแบบที่ 2 เนื่อหาความเคลื่อนไหวของดารา แต่กลับกลายเป็นว่าศิลปินประดิษฐ์เนื้อหาขึ้นมาเพราะมีเป้าหมายแอบแฝงอย่างอื่น พบกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ “ปิ๊ปี้” นำเสนอข่าวนักร้องสาวลงภาพในสื่อเหมือนจะเล็กกับแฟน แต่สุดท้ายแคโปรโมทเพลงใหม่ รายละเอียดมีดังนี้

“ปิ๊ปี้” นำเสนอข่าวนักร้องสาวลงภาพในสื่อเหมือนจะเล็กกับแฟน แต่สุดท้ายแคโปรโมทเพลงใหม่

ขณะเกิดเหตุการณ์ที่ปิ๊ปี้ทำข่าวนักร้องสาวสร้างข่าวเหมือนเล็กกับแฟน ปิ๊ปี้ทำงานสื่อมาแล้ว 10 ปี ท่องเรื่องคือว่า กลางปี 2563 เอ นักร้องสาว โพสต์เนื้อหาลงอินสตาแกรมเหมือนมีปัญหา กับ ซี ดาราหนุ่มที่เป็นคนรัก จนสื่อพากันนำเสนอข่าวกันอย่างกว้างขวาง แต่ในเวลาต่อมา เอชีแจงว่า กำลังโปรโมทเพลงใหม่ที่มีเนื้อหาเศร้าๆ การโพสต์ก่อนหน้านี้ไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของเธอกับซี แม้ว่าปิ๊ปี้พอจะรู้ทันการสร้างกระแสรักร้างของเธอ แต่ปิ๊ปี้ก็ไม่สามารถงดการนำเสนอข่าวนี้ได้ โดยนำเสนอแบบต่อรองคือ การเตือนผู้อ่านว่าอย่าด่วนสรุป ขณะที่ปัจจัยลบคือ ต้องรีบนำเสนอเป็นข่าวแข่งกับสื่ออื่น เพราะเป็นข่าวที่ผู้ชมชื่นชอบ ขณะที่การทำงานข่าวแบบ content creator มีต้นทุนต่ำ อาศัย

การเก็บข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ที่ดาราใช้สร้างกระแสให้ตัวเอง และการโพสต์ของประชาชนไปพัฒนาเป็นข่าวได้ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอข่าวนี้นี้ ปีปีเห็นว่าในระยะยาวอาจจะมีผลทำให้ข่าวบันเทิงพัฒนาไปสู่การนำเสนอข่าวในลักษณะอื่นได้ยาก ข้อเสนอแนะคือ ผู้ชมควรเท่าทันว่า ข่าวดาราน่าจะเป็นข่าวบันเทิงที่สร้างรายได้มหาศาลให้แก่ดารา ส่วนกองบรรณาธิการและสมาชิวิชาชีพน่าจะหาทางพัฒนาการนำเสนอข่าวบันเทิงในแบบอื่นๆ ด้วย

รีวิวอาหารได้ไม่รอบด้าน

รูปแบบที่ 3 เนื้อหาประเภทรีวิวอาหาร แต่เป็นการรีวิวที่พนักงานในกองบรรณาธิการถูกถอดเนื้อหาเชิงลบ พบกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ “โอบ” โดนฝ่ายขายแอบถอดงานเขียนรีวิวอาหารเชิงลบ รายละเอียดมีดังนี้

“โอบ” โดนฝ่ายขายแอบถอดงานเขียนรีวิวอาหารเชิงลบ

ขณะเกิดเหตุการณ์ที่โอบโดนถอดงานเขียนรีวิวอาหารเชิงลบนี้ โอบทำสื่อมาได้ 9 ปี ท้องเรื่องคือ เมื่อประมาณ 10 ปีก่อน เอเจนซีเสนอให้กองบรรณาธิการไปเขียนรีวิวร้านอาหารเปิดใหม่ โดยทางร้านจะจัดอาหารไว้ให้ฟรี โอบเขียนรีวิวว่า อาหารที่ไปชิมน่าประทับใจ แต่เขียนติว่า เนื้อปลาแชลมนรมคว้นไม่สด โอบมาทราบภายหลังการตีพิมพ์ไปแล้วว่า เนื้อหาที่ท่อนเชิงลบดังกล่าวถูกฝ่ายขายของนิตยสารแอบตัดออก โอบจัดการแบบตั้งรับคือ ไม่ได้ดำเนินการใดๆ โดยมีปัจจัยเชิงลบ ได้แก่ ฝ่ายขายแอบตัดข้อความออกจากต้นฉบับโดยผู้เขียนไม่รับทราบ ซึ่งเป็นการทำงานผิดขั้นตอน แต่เมื่อโอบรับทราบแล้วก็ไม่ได้สื่อสารปัญหานี้ในกองบรรณาธิการ เพราะโอบเห็นว่า ตัวเองมีอายุงานน้อยในการทำงานให้นิตยสารชื่อดังนั้น และเข้าใจว่า เป็นเรื่องธุรกิจที่ฝ่ายขายอยากสร้างความสัมพันธ์กับเอเจนซีที่เป็นแหล่งรายได้ของนิตยสาร โอบได้แลกเปลี่ยนเรื่องการรีวิวอาหารว่า มีปัจจัยเชิงลบที่ทำให้ไม่สามารถนำเสนอการรีวิวอย่างมีอิสระ เช่น กองบรรณาธิการต้องการขายโฆษณา จึงเกรงใจเอเจนซีที่เป็นลูกค้า อีกทั้งยังมีทัศนคติว่า แม้การรับจ้างรีวิวอาหารจะผิดจริยธรรม แต่เนื้อหา ก็ไม่ได้มีความสำคัญต่อสังคมนัก โอบเสนอว่า หากต้องการอิสระในการทำงาน

กองบรรณาธิการต้องแจ้งคนอ่านว่า งานรีวิวใดเป็นงานรับจ้างเขียน ไม่เช่นนั้นก็ต้องเพิ่มยอดสมาชิก และลดการพึ่งสปอนเซอร์ลง ส่วนผู้อ่านควรใช้วิจารณญาณในการอ่าน และศึกษาความเห็นของคนอื่นให้หลากหลาย ขณะที่สภาวชิราวุธสื่ออาจจะจัดการอะไรไม่ได้ เพราะไม่มีอำนาจและกำลังคนไม่เพียงพอ

โฆษณาแฝง

รูปแบบที่ 4 เนื้อหาที่แฝงการโฆษณา แต่กองบรรณาธิการไม่แจ้งประชาชนว่าเป็นพื้นที่โฆษณา พบกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ (1) “บี” ได้รับเชิญร่วมรับประทานอาหารค่ำกับรัฐมนตรีโดยมีคำตอบแทนจากผู้จัดงาน เพื่อนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรม และ (2) “มินต์” สถานีรับจ้างทำข่าวรีไซเคิลขวดพลาสติก โดยไม่ได้รับรู้ว่าเป็นโฆษณาแฝง รายละเอียดมีดังนี้

(1) “บี” ได้รับเชิญร่วมรับประทานอาหารค่ำกับรัฐมนตรีโดยมีคำตอบแทนจากผู้จัดงาน เพื่อนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรม

ขณะเกิดเหตุการณ์ที่บีได้รับคำตอบแทนในการทำงานข่าวนี้ บีทำสื่อมาได้ 12 ปี ท้องเรื่องคือ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของสำนักส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (ดีป้า) ติดต่อบีในฐานะบรรณาธิการสำนักข่าวให้ร่วมรับประทานอาหารค่ำกับรัฐมนตรีผู้กำกับดูแลดีป้า เพื่อทำความรู้จักกันและประชาสัมพันธ์งาน Thailand Digital Big Bang 2019 โดยแจ้งว่า จะมีคำตอบแทนให้บี 20,000 บาทในลักษณะส่วนตัว โดยปกติงานที่มีการว่าจ้าง สำนักข่าวจะให้กองบรรณาธิการฝ่ายขายไปพบลูกค้า และเมื่อเผยแพร่เนื้อหา จะต้องแจ้งให้ผู้อ่านทราบว่า เป็นเนื้อหาที่มีการว่าจ้าง แต่เนื่องจากบรรณาธิการฝ่ายขายลาออก บีจึงต้องไปงานแถลงข่าวเอง บีตัดสินใจจัดการแบบต่อสู้อยู่ โดยให้ลูกค้าโอนเงิน 20,000 บาทที่มุ้งจะจ้างบีเข้าไปที่บัญชีสำนักข่าว เพื่อให้เขามีอิสระในการนำเสนอเนื้อหาตามความเหมาะสมแก่ผู้รับสาร กล่าวคือ บีเลือกไม่นำเสนอกิจกรรมนักข่าวทานอาหารค่ำกับรัฐมนตรี แต่นำเสนอโปรแกรมงาน Thailand Digital Big Bang 2019 ของลูกค้าลงในเพจเฟซบุ๊กของสำนักข่าว แทนที่จะนำเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าว เพราะเนื้อหาไม่ได้มีความสำคัญ และไม่นำเสนอเนื้อหาผ่านเพจเฟซบุ๊กส่วนตัว เนื่องจากเพจ

เฟซบุ๊กควรเป็นพื้นที่ส่วนตัวในการสื่อสาร ปัจจัยเชิงบวกที่สนับสนุนคือ ปีและสำนักงานมีความต้องการให้แยกเนื้อหาที่กองบรรณาธิการผลิต ออกจากเนื้อหาที่ลูกค้าซื้ออย่างชัดเจน ขณะที่สื่ออื่นหรือ influencer บางรายรับจ้างนำเสนอเนื้อหาตามที่ถูกคำต้องการโดยไม่แจ้งเตือนผู้รับสาร ปีเสนอว่า สำนักข่าวควรหาทุนในการทำงานที่เป็นอิสระจากการถูกแหล่งทุนแทรกแซงเนื้อหาด้วย ส่วนผู้รับสารต้องเรียกร้องให้สื่อแจ้งผู้รับสารว่าเนื้อหาใดที่นำเสนอแบบที่ถูกคำจ้างให้ทำ สำหรับสำนักข่าวควรแยกฝ่ายขายและกองบรรณาธิการออกจากกัน เพื่อให้กองบรรณาธิการนำเสนอเนื้อหาอย่างมีอิสระ รวมทั้งแจ้งผู้อ่านอย่างชัดแจ้งว่า เนื้อหาที่นำเสนอเป็นงานที่ถูกคำจ้างหรือไม่ ส่วนสมาชิวิชาชีพสื่อต้องมีการลงโทษอย่างจริงจังต่อสื่อที่ละเมิดจริยธรรม และโรงเรียนนิเทศศาสตร์ต้องเข้าใจภูมิทัศน์และโมเดลการทำธุรกิจที่หลากหลายของสื่อใหม่

(2) “มินต์” สถานีรับจ้างทำข่าวรีไซเคิลขบวนการพลาสติก โดยไม่ได้รับว่าเป็นโฆษณาแฝง

ขณะเกิดเหตุที่กองบรรณาธิการรับจ้างทำข่าวนี มินต์มีอายุงานด้านสื่อ 9 ปี ท้องเรื่องคือ ลูกค้าเป็นบริษัทเครื่องดื่ม ต้องการจ้างให้ทำสกุ๊ปข่าวเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหาหมยในการนำขวดพลาสติก (PET) ไปรีไซเคิล เพื่อนำกลับมาบรรจุเครื่องดื่มได้อีก (rPET) โดยไม่มีการแจ้งผู้ชมว่า เป็นเนื้อหาโฆษณาแฝง มินต์ทำงานแบบตั้งรับ โดยมีปัจจัยลบคือ เชื่อว่างานข่าวลูกค้าก็คืองานของนักข่าว การที่มินต์ไม่รับทราบว่าเป็นการทำให้ผิดจริยธรรมของสมาชิวิชาชีพ ความต้องการรายได้ของสถานี ซึ่งกลายเป็นโบนัสให้แก่ักข่าว และความต้องการของลูกค้าที่ไม่แจ้งผู้ชมว่าเป็น advertorial ส่งผลให้มีข่าวโฆษณาแฝงเกิดขึ้นเรื่อยๆ มินต์มีข้อเสนอคือ ขอให้ประชาชนแยกแยะโฆษณาแฝงออกจากข่าว โดยให้สังเกตว่า โฆษณาแฝงมักจะนำเสนอเชิงบวกของผู้ประกอบการด้านเดียว ต้องให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กำหนดให้กองบรรณาธิการแจ้งผู้ชมว่าเป็นโฆษณาแฝง และโรงเรียนนิเทศศาสตร์ควรเตรียมพร้อมให้นักศึกษาเข้าใจการหารายได้แบบนี้ หากทำได้ก็ให้ลาออกไปจากอาชีพนี้ ทั้งนี้มินต์ไม่ทราบบทบาทของสมาชิวิชาชีพสื่อ

เซนเซอร์ตัวเอง

รูปแบบที่ 5 การเซนเซอร์ตัวเองของสื่อ พบกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ “มุน” ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาของกลุ่มเยาวชนในการขอให้ปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ครบถ้วน รายละเอียดมีดังนี้

“มุน” ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาของกลุ่มเยาวชนในการขอให้ปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ครบถ้วน

ขณะเกิดเหตุที่มุนนำเสนอข่าวแบบเซนเซอร์ตัวเอง มุนมีอายุการทำงานสื่อ 8 ปี ท้องเรื่องคือว่า เดือนสิงหาคม 2563 มีการชุมนุมประท้วงและตัวแทนผู้ชุมนุมอ่านข้อเสนอ 10 ประการในการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ มุนพยายามนำเสนอข่าวนี้ให้รอบด้านในลักษณะตอรอง กล่าวคือ แทนที่จะใช้การรายงานสดตลอดเวลา กองบรรณาธิการใช้การรายงานสดการชุมนุมเป็นระยะๆ เพื่อลดโอกาสการนำเสนอภาพ บ้ายข้อความ และเสียงจากที่ชุมนุมที่อาจจะเมิดกฎหมาย และนำเสนอเนื้อหาคำปราศัยของผู้ชุมนุมที่ผ่านการกลั่นกรองโดยตัวมุน และกองบรรณาธิการ โดยหลีกเลี่ยงการนำเสนอเนื้อหาที่พาดพิงสถาบันฯ เนื่องจากไม่ต้องการให้ขัดต่อ ม.112 ส่วนเนื้อหาการเรียกร้องให้ปฏิรูปสถาบันฯ 10 ประการ มุนใช้การรายงานสรุปแบบภาพรวม พร้อมทั้งแนบลิงก์ที่เป็นทางการของผู้จัดการชุมนุมที่มีข้อเรียกร้อง 10 ประการ ให้ผู้รับสารเปิดอ่านเอง บัจจุบันในการทำงานแบบตอรองคือ มุนเห็นในคุณค่าของเสรีภาพการสื่อสาร การทำงานเป็นทีมของกองบรรณาธิการ การไม่แทรกแซงของผู้ประกอบการสื่อ การเปิดกว้างของสังคมที่เพิ่มขึ้นบ้างในการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันฯ รวมทั้งการที่สังคมกดดันสื่อให้ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ขณะเดียวกัน มีบัจจุบันเชิงลบคือ สังคมยังมีความหวาดกลัวต่อ ม.112 และสื่อขาดแนวทางที่ชัดเจนในการนำเสนอที่ไม่ละเมิดกฎหมาย สื่อจึงเกิดการเซนเซอร์ตัวเองในระดับหนึ่ง มุนมีข้อเสนอนะคือ ผู้รับสารต้องเข้าใจว่า สื่อทำงานภายใต้ ม.112 และขอให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมเปิดใจกว้างขึ้นต่อความเห็นที่แตกต่าง ส่วนกองบรรณาธิการสภาวะวิชาชีพสื่อและโรงเรียนนิเทศศาสตร์ ควรศึกษาแนวทางการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ละเมิดกฎหมาย ม.112 และไม่กระทบเสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อ

แนวทางการจัดการของสื่อ

จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 8 กรณีข้างต้น ที่มี 5 รูปแบบ คือ (1) เนื้อหาที่มีข้อมูลเท็จจากแหล่งข่าวที่พูดเท็จ (ดา สัม และแตงโม) (2) เนื้อหาความเคลื่อนไหวของดารา แต่กลับกลายเป็นว่า ศิลปินประดิษฐ์เนื้อหาขึ้นมาเพราะมีเป้าหมายแอบแฝงอย่างอื่น (ปิโป้) (3) เนื้อหาประเภทรีวิวอาหาร แต่เป็นการรีวิวที่ถูกถอดเนื้อหาเชิงลบ (โอบ) (4) เนื้อหาที่แฝงการโฆษณา แต่กองบรรณาธิการไม่แจ้งประชาชนว่าเป็นพื้นที่โฆษณา (ปิ และมันต์) และ (5) การเซนเซอร์ตัวเองของสื่อ (มูน) สามารถสรุปแนวทางการจัดการได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปแนวทางการจัดการของพนักงานในกองบรรณาธิการสื่อสถาบันต่อการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้

แนวทางการจัดการ	กรณี	รายละเอียด
1. การจัดการแบบต่อสู้	1.1 ดา โดนแหล่งข่าวโกหกในการทำข่าวทุจริตสร้างฝ่ายทدن้า	ทำข่าวสืบสวนเปิดโปงทุจริต
	1.2 ปิ ได้รับเชิญร่วมรับประทานอาหารค่ำกับรัฐมนตรี โดยมีคำตอบแทนจากผู้จัดงานเพื่อนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรม	นำเสนอเนื้อหาตามเนื้อผ้าโดยไม่สนใจเรื่องคำตอบแทน
2. การจัดการแบบตอรอง	2.1 สัม ไม่นำเสนอเนื้อหาเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติไม่มีทักษะการลาดตระเวนป่าเพราะเกรงใจ	แจ้งผู้ชมทางอ้อมว่าเจ้าหน้าที่อุทยานหมีข้อจำกัดในการเดินลาดตระเวนเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 1 สรุปแนวทางการจัดการของพนักงานในกองบรรณาธิการสื่อสถาบันต่อการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ (ต่อ)

แนวทางการจัดการ	กรณี	รายละเอียด
	2.2 ปีโป้ นำเสนอข่าว นักร้องสาวลงภาพในสื่อเหมือนจะเลิกกับแฟน แต่สุดท้ายแค่โปรโมทเพลงใหม่	เตือนผู้ชมว่า อย่าเพิ่งด่วนสรุป
	2.3 มูน ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาของกลุ่มเยาวชนในการขอให้ปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ครบถ้วน	แปะลิงก์แหล่งข้อมูล ปฐมภูมิให้ผู้อ่านไปศึกษา ข้อเสนอการปฏิรูปฯ ได้เอง
3. การจัดการแบบตั้งรับ	3.1 แดงโม นำเสนอข่าว คนจับกันปิดท้ายงานแถลงข่าวที่รัฐสภา แต่ ส.ส. อ่าง ว่าไม่ได้จัดฉาก	ไม่ทำข่าวเจาะเพิ่มเติม เพราะไม่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ
	3.2 โอบ โดนฝ่ายชายแอบถอดงานเขียนรีวิวนิยายเชิงลบ	ไม่ได้จัดการอะไรเมื่อทราบภายหลังว่า ข้อความรีวิวนิยายเชิงลบถูกแอบตัดออก ซึ่งผิดขั้นตอนการทำงาน
	3.3 มินต์ สถานีรับจ้างทำข่าวรีไซเคิลขดพลาสติก โดยไม่ได้รับรู้ว่าเป็นโฆษณาแฝง	นำเสนอเนื้อหาตามที่ลูกค้าต้องการโดยไม่แจ้งว่าเป็นพื้นที่โฆษณา

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปแนวทางการจัดการของพนักงานในกองบรรณาธิการสื่อสถาบันต่อการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ ได้ดังต่อไปนี้ (1) การจัดการแบบต่อสู้ ใช้แนวทางการทำข่าวสืบสวนสอบสวน (ดา) และการนำเสนอตามเนื้อผ้า โดยไม่สนใจเรื่องค่าตอบแทน (ปี) (2) การจัดการแบบต่อรอง ใช้การแจ้งผู้ชมทางอ้อมในข้อมูลที่ไม่สามารถนำเสนอโดยตรงไปตรงมาได้ (ส้ม) ใช้การแจ้งเตือนผู้ชมถึงความไม่รอบด้านของเนื้อหา (ปีโป้) และการปะลึงก์แหล่งข้อมูลปฐมภูมิให้ผู้อ่านไปศึกษาเอง (มูน) และ (3) การจัดการแบบตั้งรับ ใช้การไม่ทำข่าวเพิ่มเติม เพราะไม่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ (แตงโม) ไม่จัดการใดๆ เมื่อพบปัญหา (โอบ) และนำเสนอเนื้อหาตามที่ลูกค้าต้องการโดยไม่แจ้งว่าเป็นพื้นที่โฆษณา (มันด์)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการ

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 8 คน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้

บวก	ลบ
ปัจจัยภายในของพนักงาน - ทักษะต่อการทำหน้าที่ เช่น นักข่าวต้องการจะเปิดเผยข้อเท็จจริงและการทุจริตต่างๆ (ดา ปี) นักข่าวไม่ควรทำหน้าที่ที่ประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงาน (ส้ม) นักข่าวเท่าทันการปั่นกระแสของดาราพยายามเขียนเตือนผู้อ่าน (ปีโป้) มีความมุ่งมั่นในการนำเสนอเนื้อหาตามเนื้อผ้า (โอบ) นักข่าวต้องใช้เสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหาที่รอบด้าน (มูน)	ปัจจัยภายในของพนักงาน - ต้องรีบนำเสนอข่าวดาราที่ประชาชนชอบ และกลัวตกข่าว (ปีโป้)

ตารางที่ 2 สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ (ต่อ)

บวก	ลบ
- ทักษะการทำข่าวสืบสวนสอบสวน (ดา) - อายุการทำงานที่สูง (ดา ปี) และปานกลางของสื่อ (ส้ม ปีไป๋ มูน)	- ทศนคติที่ไม่เอื้อต่อการทำหน้าที่ เช่น เบื่อหน่าย ไม่มีเป้าหมายตรวจสอบ นักการเมืองที่โกหก (แดงโม) คิดว่างานรีวิวนอาหารไม่ใช่เรื่องสำคัญมากนักต่อสังคม (โอบ) ไม่รู้ว่าโฆษณาแฝงเป็นสิ่งที่ผิดจริยธรรม (มันต์) และเชื่อว่างานข่าวของลูกค้าก็คืองานของนักข่าว (มันต์) - อายุงานที่น้อย (แดงโม)
ปัจจัยภายในกองบรรณาธิการ - การสนับสนุนจากกองบรรณาธิการ ช่วยเตือนและให้กำลังใจ (ดา) การจัดระบบการทำข่าวการประชุมอย่างรัดกุม (มูน) - การแยกกองบรรณาธิการออกจากฝ่ายขายอย่างชัดเจน (ปี) - เจ้าของไม่แทรกแซงกองบรรณาธิการ (มูน)	ปัจจัยภายในกองบรรณาธิการ - นโยบายของกองบรรณาธิการ เช่น ห้ามนำเสนอข่าวของแหล่งข่าวบางแหล่ง (แดงโม) - นโยบายขององค์กรสื่อ ได้แก่ หารายได้โฆษณาแฝงกลายเป็นโบนัสของพนักงาน (มันต์) - มีทรัพยากรจำกัด ค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ไม่ต้องออกไปพิสูจน์ข้อเท็จจริง (ปีไป๋) - การจัดการที่ลดความเป็นอิสระ เช่น ความสัมพันธ์ที่กองบรรณาธิการต้องเกรงใจฝ่ายขาย (ปี) หรือโมเดลการทำงานชิมอาหาร สื่อได้เนื้อหาไปทำรายการ ร้านได้ออกสื่อฟรี (โอบ) - สื่อไทยไม่มีประสบการณ์รายงานข่าวปฏิรูปฯ มาก่อน (มูน)

ตารางที่ 2 สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้
(ต่อ)

บวก	ลบ
ปัจจัยภายนอกกองบรรณาธิการ - แรงสนับสนุนและความคาดหวังจากประชาชน (ดา มูน) - ความร่วมมือของหน่วยงานตรวจสอบ (ดา)	ปัจจัยภายนอกกองบรรณาธิการ - ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว กลุ่มตัวอย่าง เกรงใจแหล่งข่าว (ส้ม) โดนกดดันจากฝ่ายต่างๆ ไม่ให้ทำข่าว และแหล่งข่าวปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ (ดา) - ปัญหาเรื่องข้อมูลข่าวสาร เช่น การไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลสาธารณะของหน่วยงานราชการ (ดา) - โมเดลการทำธุรกิจ ร้านอาหารขอให้สื่อรีวิวนอาหาร มีรายจ่ายน้อยกว่าการซื้อพื้นที่โฆษณา (โอบ) และโมเดลธุรกิจที่แหล่งข่าวกลายเป็นลูกค้า (มินต์) - สภาวิชาชีพสื่อไม่มีอำนาจและกำลังคนในการกำกับสื่อที่รีวิวนอาหารซึ่งมีปริมาณมาก (โอบ) หรือสภาย ไม่เป็นที่รู้จัก (มินต์) - ประชาชนต้องการรับรู้เรื่องส่วนตัวของดารารวดเร็ว (ปิโป้) - มีการบังคับใช้กฎหมายมาตรา 112 ทำให้สื่อเซนเซอร์ตัวเอง (มูน) - หน่วยงานตรวจสอบไม่ทำหน้าที่ (แดงโม)

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ ได้ดังนี้

1. การที่กลุ่มตัวอย่างสามารถยืนยันหัตถ์จัดการการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้แบบต่อสู้อย่างตรงไปตรงมา จากปัจจัยภายในของพนักงานที่เป็นปัจจัยบวกเป็นสำคัญ คือ ทักษะต่อการทำหน้าที่ เช่น นักข่าวต้องการจะเปิดเผยข้อเท็จจริงและการทุจริตต่างๆ นักข่าวไม่ต้องการทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงาน นักข่าวเท่าทันการปั่นกระแสของดารา พยายามเขียนเตือนผู้อ่าน นักข่าวต้องการใช้เสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหาที่รอบด้าน หรือแม้แต่กลุ่มตัวอย่างที่เลือกแนวทางแบบตั้งรับบางคนก็มีทักษะที่ดีต่อการทำหน้าที่สื่อ เช่น มีความมุ่งมั่นในการนำเสนอเนื้อหาตามเนื้อผ้า แต่เมื่อต้องเผชิญกับแรงกดดันต่างๆ จึงต้องเลือกการจัดการแบบตั้งรับ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยภายในของพนักงานที่เป็นบวกคือ การมีทักษะการทำข่าวสืบสวนสอบสวน อายุการทำงานที่สูง และปานกลางของสื่อ ที่ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างทำงานแบบต่อสู้อย่างดี หรือบางส่วนทำงานแบบต่อตรงได้

ส่วนปัจจัยภายในของพนักงานที่เป็นปัจจัยลบ ได้แก่ ทักษะที่ไม่เอื้อต่อการทำหน้าที่ เช่น การไม่มีเป้าหมายตรวจสอบนักการเมือง คิดว่างานรีวิวนิวส์เป็นงานที่ไม่สำคัญมากนักต่อสังคม เชื่อว่างานข่าวของลูกค้ายิ่งคืองานของนักข่าว นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยลบอื่นคือ อายุงานที่น้อย ทำให้ลดทอนการจัดการแบบต่อสู้อยู่ให้กลายเป็นต่อตรงและตั้งรับ

2. ปัจจัยภายในกองบรรณาธิการ ปัจจัยด้านบวก เช่น การสนับสนุนจากกองบรรณาธิการ ช่วยเตือนและให้กำลังใจ การจัดระบบการทำข่าวการประชุมอย่างรัดกุม การแยกกองบรรณาธิการออกจากฝ่ายขายอย่างชัดเจน และเจ้าของไม่แทรกแซงกองบรรณาธิการ

ส่วนปัจจัยภายในกองบรรณาธิการที่เป็นปัจจัยลบ เช่น นโยบายขององค์กรสื่อที่มุ่งหารายได้จากโฆษณาแฝง ทำงานแข่งกับเวลา อนุญาตให้นักข่าวค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยไม่ต้องออกไปพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภาคสนาม และการจัดการที่ลดความเป็นอิสระ เช่น ความสัมพันธ์ที่กองบรรณาธิการต้องเกรงใจฝ่ายขาย หรือโมเดลการทำงานชิมอาหารที่สื่อได้ชิมอาหารฟรี แต่ขาดอิสระในการนำเสนอเนื้อหาที่รอบด้าน

3. ปัจจัยภายนอกกองบรรณาธิการ ปัจจัยด้านบวก เช่น แรงสนับสนุน และความคาดหวังจากประชาชน และความร่วมมือของหน่วยงานตรวจสอบที่ทำให้ข่าวเจาะมีความคืบหน้า

ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นปัจจัยลบ มีดังนี้ ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว เช่น กลุ่มตัวอย่างเกรงใจแหล่งข่าว ปัญหาเรื่องข้อมูลข่าวสาร เช่น การไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลสาธารณะของหน่วยราชการ ฯลฯ โมเดลการทำธุรกิจ เช่น การรีวิวอาหาร การซื้อพื้นที่โฆษณาแพง ทำให้สื่อไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างตรงไปตรงมา ฯลฯ สภาวิชาชีพสื่อไม่มีอำนาจและไม่เป็นที่รู้จัก ปัจจัยด้านผู้รับสาร เช่น ประชาชนต้องการรับรู้เรื่องส่วนตัวของดาราอย่างรวดเร็ว ฯลฯ และปัจจัยลบอื่นๆ เช่น มีการบังคับใช้กฎหมายมาตรา 112 ทำให้สื่อเซ็นเซอร์ตัวเอง และหน่วยงานตรวจสอบไม่ทำหน้าที่ ทำให้การทำข่าวเจาะไม่คืบหน้า

ทักษะและสมรรถนะของนักข่าวกับการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 8 กรณีข้างต้น พบกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเลือกใช้แนวทางการจัดการแบบต่อสู้ ได้แก่ ดา และบี การจัดการแบบต่อรอง ได้แก่ สัม ปิโป และมุน และการจัดการแบบตั้งรับ ได้แก่ แดงโม โอบ และมินต์ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มีพนักงานในกองบรรณาธิการสื่อสถาบันจำนวนหนึ่งที่ยืนหยัดในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้แก่ประชาชนผู้รับสาร แม้ว่าจะต้องเผชิญกับข้อจำกัดมากมาย เช่น การต้องทำงานหนักในการรวบรวมข้อมูลหลักฐานอย่างรอบด้านจากแหล่งข้อมูลที่พยายามปกปิดข้อมูล การถูกขัดขวาง ช่มชู้ จากการทำข่าวเปิดโปงการกระทำอันเป็นทุจริต การต้องสู้กับแรงเสียดทานในกองบรรณาธิการที่ไม่ให้ความสำคัญกับการทำข่าวเจาะเพราะใช้เวลานาน และมีต้นทุนสูง รวมทั้งปริมาณผู้รับสารที่ดูเหมือนขึ้นชอบข่าวเบาเร้าอารมณ์ ข่าวซุบซิบมากกว่าชอบข่าวหนักหรือข่าวเจาะ ฯลฯ แต่กลุ่มตัวอย่างที่เลือกแนวทางแบบต่อสู้นี้ ก็ยังพยายามทุกวิถีทางเพื่อที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน เพื่อนำไปหักล้างกับเนื้อหาอันเป็นเท็จให้ได้

การศึกษากลุ่มตัวอย่างที่สามารถยืนยันให้แนวทางการจัดการแบบต่อสู้ คือ ดา ใช้การทำข่าวเจาะเพื่อเปิดโปงคดีทุจริต และบี นำเสนอข่าวตามเนื้อหา โดยไม่สนใจคำตอบแทนจากแหล่งข่าวที่ให้เป็นการส่วนตัว พบปัจจัยบวกร่วมกัน ของนักข่าวสองคนนี้คือ การมีทัศนคติที่มุ่งมั่นในการทำหน้าที่ของตัวเองในการ ทำความจริงให้ปรากฏ กล่าวคือ ดา มีทัศนคติที่ต้องการเปิดโปงการทุจริต ขณะที่ บี มีทัศนคติว่า การโฆษณาแฝงเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง สมควรแยกงานลูกค้าออก จากงานของกองบรรณาธิการ และแจ้งให้ผู้รับสารทราบหากเป็นพื้นที่โฆษณา

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างกรณีอื่นๆ แม้จะเลือกแนวทางการทำงานแบบ ต่อรอง หรือตั้งรับ แต่ก็ยังมีทัศนคติที่มุ่งมั่นต่อการทำหน้าที่สื่อ เช่น สัมเห็นว่า นักข่าวไม่ควรทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงาน และมองเห็นว่า นักข่าว ต้องใช้เสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหาที่รอบด้าน ฯลฯ แต่เพราะข้อจำกัดอื่นๆ ที่ นักข่าวควบคุมได้ยาก จึงทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่แบบต่อสู้ได้อย่างเต็มที่นัก

ในทางกลับกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แนวทางการจัดการแบบตั้งรับ มักจะมีทัศนคติที่ไม่เอื้อต่อการทำหน้าที่ เช่น แต่งไม่ไม่มีเป้าหมายในการตรวจสอบ เพราะเป้าหมายนักการเมืองที่ชอบโกหก จนขาดการทำข่าวเจาะเพื่อเปิดโปง หรือ มั่นใจเชื่อว่า งานข่าวของลูกค้าก็คืองานของนักข่าว ฯลฯ ทัศนคติเช่นนี้จึงทำให้ กลุ่มตัวอย่างเลือกการนำเสนอเนื้อหาแบบตั้งรับ และปล่อยเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริงแท้ออกไปสู่สายตาของประชาชนโดยไม่ได้ทำการถ่วงดุล

ขจรจิต บุญนาค (2555) เสนอว่า การที่นักข่าวปฏิบัติหน้าที่อย่างมี จริยธรรม จรรยาบรรณ จะทำให้นักข่าวเป็นมืออาชีพ ซึ่งความเป็นมืออาชีพนั้น จะเป็นเข็มทิศกำหนดทิศทางการทำงานของนักข่าวไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง และที่สำคัญจะเป็นเกราะป้องกันนักข่าว ไม่ให้ถูกแสวงผลประโยชน์ได้ นักข่าว เป็นนายประตูข่าวสาร เป็นผู้กำหนดการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ต้องกลั่น กรองเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะนำเสนอสู่ประชาชนเป็นอย่างดี ดีแต่ข้อเท็จจริงให้ ประชาชนได้ประจักษ์อย่างแท้จริง

นอกจากทัศนคติต่อการทำหน้าที่สื่อแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อ แนวทางการนำเสนอเนื้อหา คือ สมรรถนะในด้านการทำข่าว โดยเฉพาะการมี

ทักษะการทำข่าวสืบสวนสอบสวนหรือข่าวเจาะ ดังเช่นกรณีของดาที่ข่าวเจาะเปิดโปงหน่วยงานรัฐทุจริตสร้างฝายทดน้ำราคา 500 ล้านบาทผิดแบบ De Burgh (2000) อภิปรายว่า ข่าวเชิงสืบสวนถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนพิทักษ์รักษาสีทธิของประชาชนในการรับรู้ ข้อมูล ตรวจสอบ และวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่กระทบกับผลประโยชน์สาธารณะ ส่วน Feldstein (2006) เสนอว่า การทำข่าวเชิงสืบสวนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย ที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิในการตรวจสอบสังคม ตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐผ่านทางสื่อมวลชนที่จะต้องมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นธรรม และมีจิตสำนึกในการรักษาผลประโยชน์ของสังคม การรายงานข่าวเชิงสืบสวนจึงเป็นพลังที่สำคัญของประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะสามารถใช้ตรวจสอบการกระทำผิดทางการเมืองและนโยบายภาครัฐ

เสกสรรค์ ประเสริฐ (2562) เสนออุปสรรคในกระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนไว้หลายประการ ที่สำคัญคือ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตของตัวนักข่าว นักข่าวถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ได้รับแรงกดดันจากอำนาจรัฐ อิทธิพลทางธุรกิจจากพรรคพวกของผู้ที่ถูกตรวจสอบ ทำให้องค์กรข่าวถูกตัดโฆษณา รวมทั้งนโยบายขององค์กรข่าว ซึ่งไม่เปิดพื้นที่ให้นักข่าว เพราะความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับองค์กรข่าวทำให้เกิดการลดบทบาทในการรายงานข่าวเชิงสืบสวน

การศึกษายังพบอีกว่า นอกจากทัศนคติและสมรรถนะในการทำข่าวเจาะของนักข่าวแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อให้ใช้แนวทางการต่อสู้คืออายุการทำงานของสื่อ กล่าวคือ สื่อที่มีอายุการทำงานสูง (เช่น ดา บี) มีแนวโน้มอยู่บ้างที่จะเลือกใช้แนวทางแบบต่อสู้มากกว่าสื่อที่มีอายุการทำงานน้อย (เช่น แดงโม) กรรณิกา รุ่งเจริญพงษ์ (2558) เสนอว่า การทำข่าวเป็นงานที่ซับซ้อนต้องสั่งสมประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการคัดเลือกประเด็นข่าว การเรียงลำดับข่าว การตั้งข้อสังเกตในเรื่องที่ไม่ชอบมาพากลต่างๆ รวมถึงทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล การเรียบเรียงข้อมูล และทักษะทางการสื่อสาร คือ การพูด และการเขียน

อาจกล่าวได้ว่า การปลูกฝังทัศนคติต่อพนักงานในกองบรรณาธิการในการทำหน้าที่สื่ออย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และการพัฒนาทักษะการทำงาน จะช่วยทำให้สื่อสามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างตรงไปตรงมามากขึ้น

นโยบายและการจัดการขององค์กรสื่อกับการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้

การศึกษาพบว่า นโยบายและการจัดการขององค์กรสื่อมีผลต่อแนวทางการนำเสนอเนื้อหาของสื่อ หากองค์กรสื่อมีนโยบายและการจัดการในเชิงบวก ก็จะส่งผลดีต่อนักข่าวในการทำหน้าที่สื่อได้อย่างเต็มที่ เช่น กรณีของดา กองบรรณาธิการช่วยสนับสนุนด้านข้อมูล และให้กำลังใจในการทำข่าวเจาะ กรณีของบี นโยบายการแยกกองบรรณาธิการออกจากฝ่ายขาย ทำให้มีอิสระในการนำเสนอเนื้อหา กรณีของมุน กองบรรณาธิการจัดระบบการทำงานทางออนไลน์ เพื่อสนับสนุนมุนในการรายงานข่าวการชุมนุม และเจ้าของสื่อไม่แทรกแซงการทำงานของกองบรรณาธิการ

ในทางตรงกันข้าม การที่องค์กรสื่อกำหนดนโยบายและมีการจัดการองค์กรในทางลบ ก็จะทำให้กลายเป็นแรงต้านต่อการทำงานของนักข่าว เช่น กรณีของแตงโม กองบรรณาธิการมีนโยบายไม่นำเสนอเนื้อหาของพรรคการเมืองบางแห่ง ทำให้แตงโมไม่สามารถทำข่าวเจาะต่อไปได้ หรือกรณีของบีบี องค์กรมีทรัพยากรจำกัด จึงทำให้บีบีต้องทำข้อมูลจากการค้นทางอินเทอร์เน็ตมากกว่าการออกไปทำข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งองค์กรสื่อมีนโยบายการทำข่าวความเคลื่อนไหวส่วนตัวของดารา ทำให้บีบีต้องเร่งผลิตงานออกมาเพื่อเอาใจผู้รับสาร หรือกรณีของโอไบ โมเดลการทำธุรกิจสื่อ สื่อได้ชิมอาหารฟรี ทำให้กองบรรณาธิการไม่สามารถนำเสนอการรีวิวอาหารได้ตามเนื้อหา กรณีของมินด์ นโยบายที่องค์กรสื่อต้องการหารายได้จากการทำโฆษณาแฝง ส่งผลให้มินด์ปฏิบัติต่อลูกค้ากลายเป็นแหล่งข่าว โดยไม่แจ้งผู้รับสารว่าเนื้อหาที่นำเสนอเป็นพื้นที่โฆษณา ฯลฯ นโยบายและการจัดการแบบนี้จึงกลายเป็นแรงต้านต่อการนำเสนอเนื้อหาแบบต่อสู้อย่างตรงไปตรงมา

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงข้างต้นจะพบว่า การจัดการธุรกิจขององค์กร
สื่อที่มุ่งเน้นกำไรเกินไป เป็นปัจจัยที่ส่งผลในเชิงลบต่ออิสระและการทำหน้าที่ของ
นักข่าวอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหาแบบโฆษณาแฝง หรือนำเสนอ
ข่าวความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วทันที เพราะมุ่งเรตติ้งจากผู้รับสาร

ในแง่ของการโฆษณาแฝง บุญยาพร กิตติสุนทรภาศ (2564) สํารวจ
ความคิดเห็นของประชาชนต่อโฆษณาและโฆษณาแฝงในรายการโทรทัศน์ พบว่า
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก (3.13/4.00) เห็นว่า การโฆษณาแฝงเป็นการ
รบกวนผู้บริโภค ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก (3.25/4.00) เห็นว่า รายการ
ที่นำเสนอข้อเท็จจริง เช่น รายการข่าว สารคดี ไม่ควรมีโฆษณาแฝง ผู้ตอบ
แบบสอบถามส่วนน้อย (2.28/4.00) เห็นว่า โฆษณาแฝงเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม
ในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก (3.21/4.00)
ต้องการให้ผู้ผลิตรายการที่มีโฆษณาแฝงมากเกินไป ได้รับบทลงโทษที่ชัดเจน
และเป็นรูปธรรม การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้ประกอบการสื่อสามารถ
หารายได้จากการเผยแพร่โฆษณาแฝงให้ลูกค้า แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนมาก
ไม่เห็นด้วย และจะไม่นำโฆษณาแฝงไปใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและ
บริการ

ในแง่ของการผลิตเนื้อหาสื่อในฐานะที่เป็นสินค้าเพื่อตอบสนองตลาดนั้น
อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550) เสนอว่า สื่อมวลชนเป็นเหมือนองค์กรธุรกิจทั่วไป
ที่ดำเนินกิจการตามหลักทุนนิยม เจ้าของสื่อก็คือนายทุนที่เข้ามาดำเนินธุรกิจสื่อ
เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเอง ชนชั้นและผู้กุมอำนาจรัฐทำงานภายใต้ระบบ
เศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยม การผลิตข่าวสารในธุรกิจสื่อยุคปัจจุบัน เป็นการ
ผลิตสินค้าที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการและความนิยมของตลาดเป็นหลักใหญ่
เช่นเดียวกับสินค้าอุปโภคบริโภคอื่นๆ เพื่อให้ได้ตลาดที่กว้างและได้กำไรมาก
วิธีการเช่นนี้นำไปสู่การสร้างกระแสและครอบงำผู้รับสารได้ง่าย Nicholas
Garnham (1979) เสนอว่า สินค้าจากธุรกิจสื่อเป็นสินค้าที่มีลักษณะพิเศษ
มีมิติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งแตกต่างจาก
สินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป จึงมีพลังในการสร้างประชาคมทางการเมืองและสังคม
การที่สื่อจะมีเสรีภาพมากนักน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธุรกิจเป็นสำคัญ

กรณีการ รุ่งเจริญพงษ์ (2558) เสนอว่า หากพิจารณาข่าวเป็นสินค้าจะเกิดการลดทอนคุณค่า (dumbing down) ของเนื้อหาข่าวเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ พอล แมนนิง (Manning, 2001: 67 อ้างถึงใน กรณีการ รุ่งเจริญพงษ์, 2558: 447) ตั้งข้อสังเกตว่า ในธุรกิจข่าว ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ (และอาจรวมถึงผู้ชมผู้ฟังข่าวโทรทัศน์และวิทยุ) จะถูกผู้ผลิตมองว่า เป็นผู้บริโภค (consumers) ลูกค้า (clients) และตัวบุคคล (private persons) มากกว่าจะเป็นพลเมือง (citizens) ที่มีอำนาจในการเรียกร้อง ตัดสินใจ ร้องเรียน หรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม องค์กรผู้ผลิตข่าวจึงเน้นแต่จะเพิ่มจำนวนผู้รับสาร โดยเสนอขายสินค้าที่มีแนวโน้มว่าจะขายได้ให้ลูกค้า โดยเฉพาะลูกค้าตลาดล่าง (down-market) ซึ่งมีจำนวนมาก เช่น ข่าวเร้าอารมณ์ (sensational news) ข่าวเบา (soft news) หรือแม้แต่การนำข่าวหนัก (hard news) มาทำให้มีสีสัน เร้าอารมณ์ การเลือกประเด็นข่าวโดยใช้มาตรฐานที่ผู้เลือกกำหนด และการตีความผ่านสายตา/มุมมองของผู้เลือก วัตถุประสงค์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะมีค่าเพียงพอที่จะนำมาขายหรือไม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริโภค แต่ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตข่าว ซึ่งจะเลือกว่าเหตุการณ์ใดมีความสำคัญ น่าสนใจ หรือมีคุณค่ามากพอที่จะได้รับการเผยแพร่ให้เป็นข่าว การเน้นทำกำไรอาจเป็นผลดีต่อวงการข่าว แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อผู้รับสาร เนื่องจากเนื้อหาข่าวจะถูกกำหนดทิศทางด้วยเงื่อนไขทางการค้า เมื่อต้องการกำไรสูงสุด ผู้ผลิตจะลดความเสี่ยงด้วยการเลือกนำเสนอข่าวที่มีแนวโน้มจะขายได้ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมา เช่น การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการบอกรับห่วย อัตราต่อรองฟุตบอล ฯลฯ

อาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าสื่อจะต้องทำธุรกิจเพื่อแสวงหากำไร แต่ด้วยความ เป็นสื่อจึงควรต้องสร้างความสมดุลระหว่างผลกำไร และการแสดงความรับผิดชอบ ในการนำเสนอเนื้อหาอย่างตรงไปตรงมา เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะเช่นกัน มิฉะนั้นแล้ว สื่อที่เน้นการแสวงหาผลกำไร จะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจได้ และจะส่งผลเสียในระยะยาวต่อสังคมโดยรวม

อำนาจรัฐกับการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้

การศึกษาพบว่า อำนาจรัฐ กลไกรัฐ และการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ มีผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อ เช่น กรณีของดา การทำหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ในการตรวจสอบการกระทำที่ทุจริตของเจ้าหน้าที่ ทำให้การทำข่าวเจาะของดา มีความคืบหน้า อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้าม อำนาจรัฐ กลไกรัฐ และการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถเป็นอุปสรรคในการทำงานของสื่อได้เช่นกัน เช่น กรณีของดาที่เจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบโครงการฝ่ายพยายามปกปิดข้อมูล การทุจริต กรณีของปีที่รัฐใช้เงินจ้างสื่อเพื่อทำโฆษณาแฝง กรณีของสัมที่ระบบราชการในการขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อทำข่าว ทำให้สื่อต้องฟังฟังเจ้าหน้าที่รัฐ จนเกิดความเกรงใจและขาดอิสระในการทำหน้าที่ และกรณีของมูน มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 ทำให้มูนต้องเซ็นเซอร์ตัวเองในการนำเสนอ ข้อเสนอของผู้ชุมนุมต่อการปฏิรูปฯ ฯลฯ

พิรงรอง รามสูต รัตนันท์ (2558) เสนอว่า การเซ็นเซอร์ตนเองในระดับความคิดความอ่าน เป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความกลัว ที่ทำให้ผู้คนเลือกที่จะจำกัดเสรีภาพตนเองมากกว่าพูดความจริง ถือว่าเป็นขั้นสุดยอดของการเซ็นเซอร์ใดๆ เนื่องจากมาตรฐานแห่งการเซ็นเซอร์ได้ถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิดไปแล้ว เมื่อไรที่แนวคิด “แม้แต่คิดก็ยังไม่กล้า” ได้กลายเป็นบรรทัดฐานทางความคิดในเรื่องการพูด เขียน และแสดงออก เมื่อนั้นรัฐธรรมนูญฉบับไหนๆ ก็คงไม่จำเป็นเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในเรื่องนี้ เพราะรัฐธรรมนูญทางวัฒนธรรมได้วางระบบการเซ็นเซอร์ให้อยู่ในจิตวิญญาณของคนไปแล้ว

นอกจากการใช้อำนาจของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อแล้ว ในอีกด้านหนึ่งการศึกษานี้ก็พบปัญหาของหน่วยงานรัฐที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำ เช่น กสทช. ที่กลุ่มตัวอย่างเสนอว่า กสทช. ควรใช้อำนาจที่มีอยู่ในการกำหนดให้กองบรรณาธิการแจ้งผู้ชมว่า เนื้อหาใดเป็นโฆษณาแฝง บุญยาพร กิตติสุทโรภาส (2564) เสนอว่า โฆษณาแฝงเกิดขึ้นมาจากการแข่งขันทางธุรกิจของผู้ประกอบการสื่อ ขณะที่กฎระเบียบของ กสทช. ยังมุ่งเน้นการกำกับดูแลเฉพาะโฆษณาเท่านั้น ทำให้เกิดช่องว่างที่ผู้ประกอบการสามารถหารายได้

เพิ่มเติมโดยหลีกเลี่ยงการทำผิดกฎระเบียบ ซึ่งถือว่า เป็นการเบียดบังเวลาในการรับชมรายการของผู้บริโภค บุญยาพรจึงเสนอให้ กสทช. มีแนวทางการกำกับดูแลโฆษณาทุกรูปแบบให้ชัดเจน และสนับสนุนงบประมาณแก่ภาคประชาชนในการเฝ้าระวังการโฆษณาแฝงที่ผิดกฎหมายและเอาเปรียบผู้บริโภค

อาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมให้รัฐลดการใช้อำนาจอันมิชอบ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนด การเสริมสร้างบรรยากาศแบบเปิดที่เป็นประชาธิปไตย และใช้อำนาจรัฐในการกำกับดูแลโฆษณาแฝงเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค จะเอื้อเพื่อต่อสื่อในการทำหน้าที่เสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้ได้

การควบคุมตนเองของสื่อกับการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้

ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สภาวิชาชีพสื่อไม่ได้ทำหน้าที่ให้เป็นไปตามความคาดหวังของสมาชิก และผู้รับสารในสังคม ทั้งในด้านการรณรงค์ส่งเสริมเสรีภาพสื่อ การพัฒนาทักษะสื่อ การกำกับดูแลสื่อ และการพัฒนาผู้รับสารให้เท่าทันสื่อ

ปิ๊ป โอบ มินต์ และมูน เห็นว่า สภาวิชาชีพสื่อไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่เป็นที่รู้จักของสมาชิกและประชาชน มูนเห็นว่า ไม่คาดหวังต่อสภาฯ เพราะไม่เคยเห็นสภาฯ เรียกกร้องเสรีภาพสื่อในกรณี ม.112 และขอให้สภาฯ ทำแนวปฏิบัติในการเสนอข่าวที่ไม่ละเมิด ม.112 ปีเห็นว่า สภาฯไม่เข้าใจการทำงานของสำนักข่าวออนไลน์ และเรียกกร้องให้สภาฯ กำกับดูแลโดยลงโทษสมาชิกที่ละเมิดจริยธรรมอย่างจริงจัง ขณะที่แดงโมเสนอว่า หากสภาฯ กำกับดูแลกันเองไม่ได้ สมควรใช้กลไกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองประชาชนในฐานะผู้บริโภค

การกำกับตนเองโดยสภาวิชาชีพสื่อถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาวงการสื่อ ชนัญสรา อรณพ ฌ อยู่ธยา และพิรงรอง รามสูต (2557) กล่าวถึง การกำกับดูแลตนเอง/กันเอง (self-regulation) ว่า จุดแข็งของการดูแลกันเอง คือ มีความยืดหยุ่น (flexibility) มีความสามารถปรับตัวได้ง่าย (adaptability) ทันกับเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วและประเด็นปัญหาในระดับโลกที่เพิ่มขึ้น ตรงกับ

ความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามกฎในการกำกับดูแลกันเองดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ช่วยหลีกเลี่ยงข้อโต้แย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในอุตสาหกรรม และมีการแก้ไขปัญหาจากเรื่องร้องเรียนก่อนที่จะกลายเป็นปัญหาที่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย จุดอ่อนคือ ขาดการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะบทลงโทษไม่มีผลบังคับใดๆ ต่างจากบทลงโทษทางกฎหมายขององค์กรกำกับดูแลภาครัฐ กระบวนการกำกับดูแลมีความโปร่งใสในระดับต่ำ ไม่ต้องรายงานต่อองค์กรที่เป็นอิสระใดๆ คณะกรรมการองค์กรกำกับดูแลกันเองที่ไม่ใช่ภาครัฐมีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ เนื่องจากเป็นตัวแทนจากภาคอุตสาหกรรม

พัชรภา เอื้ออมรวิธ (2562) เสนอว่า การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน (media self-regulation) ซึ่งอาศัยหลักของจริยธรรมที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ จะมีประสิทธิภาพได้ต้องมีองค์ประกอบสำคัญสามประการ คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางกฎหมายที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพของสื่อ
2. กลไกการกำกับดูแลกันเองที่อยู่บนหลักการของความน่าเชื่อถือ ความโปร่งใส และเป็นประชาธิปไตย
3. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและประชาชน

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2559) เสนอว่า หากผู้บริโภคเห็นว่า สื่อนำเสนอเนื้อหาไม่เหมาะสม ผู้บริโภคต้องร้องเรียน หรือแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ดำเนินการจัดการกับปัญหา ถือเป็นการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ช่วยยกระดับคุณภาพสื่อ และเป็นการตรวจสอบสื่อที่ดีกว่าการตรวจสอบควบคุมกันเองของสื่อหรือจากแวดวงวิชาชีพ รวมทั้งการควบคุมทางกฎหมาย การควบคุมจากผู้บริโภคสื่อจะทำให้สื่อตระหนักและพัฒนาตนเอง สื่อจะอยู่ได้ยั่งยืนก็ด้วยการยอมรับของประชาชนในสังคม

อาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมให้สภวิชาชีพสื่อทำหน้าที่ของตัวเองอย่างรอบด้าน เช่น การส่งเสริมเสรีภาพสื่อ การพัฒนาศักยภาพสื่อ การกำกับดูแลจริยธรรมสื่อ ฯลฯ จะทำให้สื่อสามารถทำหน้าที่ได้อย่างตรงไปตรงมา และเต็ม

ศักยภาพ ทั้งนี้ การกำกับดูแลกันเองของสื่อจะต้องมีความยืดหยุ่น โปร่งใส เว้นระยะห่างจากอำนาจรัฐ และสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนเพื่อสร้างการยอมรับให้มากขึ้น

การเท่าทันสื่อ พลังผู้รับสาร กับการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นความจริงแท้

ภาคภูมิ วรรณภา (2555) เสนอว่า หากพิจารณาการทำหน้าที่ของสื่อจากแนวคิดการประกอบสร้างความจริง จะพบว่า ความจริงถูกสร้างขึ้นจากผู้มีอำนาจและสถาบันต่างๆ รวมทั้งสถาบันสื่อมวลชน ความเป็นจริงที่สื่อมวลชนนำเสนอจึงมิได้ครอบคลุมความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด หากแต่เป็นเพียงการตัดตอนของความเป็นจริงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในสถานที่หนึ่ง ขณะที่ Stuart Hall (อ้างถึงใน ศิริมิตร ประพันธ์รุธิจ, 2551) ให้ทัศนะว่า การสร้างความเป็นจริงทางสังคมเป็นเรื่องของการเมืองเรื่องความหมาย ซึ่งความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถมีได้มากกว่า 1 ชุด (multiple realities) ขึ้นอยู่กับว่าความจริงดังกล่าวถูกสร้างขึ้นโดยใคร และกำลังรับใช้อุดมการณ์ใด

หากพิจารณาจากแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความจริงข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนรู้เรื่องการเท่าทันสื่อให้แก่ผู้รับสาร Patcharee Bonkham (2560) เสนอองค์ประกอบของการเท่าทันสื่อ ได้แก่ ผู้รับสารมีทักษะการเปิดรับสื่อ รวบรวมเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม สามารถวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้ส่งสาร สามารถประเมินคุณค่าของเนื้อหา และเลือกที่จะมีปฏิกิริยาต่อสื่อนั้นอย่างเหมาะสม

การมีทักษะการเท่าทันสื่อ ทำให้ผู้รับสารตระหนักว่า ข้อเท็จจริงในสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริงสามารถพบข้อเท็จจริงได้หลายระดับ เช่น ในการวิจัยครั้งนี้ ดานำเสนอข่าวเจาะจนสามารถนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ เพราะต้องการทำความจริงให้ปรากฏตามหน้าที่ของสื่อ บินำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์ตามเนื้อหาโดยไม่สนใจเรื่องคำตอบแทน สัมเกรงใจที่แหล่งข่าวราชการช่วยนำเข้าสู่พื้นที่ จึงไม่สามารถนำเสนอผลการปฏิบัติงานของแหล่งข่าวอย่างตรงไปตรงมาได้ มุนไม่สามารถนำเสนอข่าวการปฏิรูปสถาบันฯ

ได้รอบด้าน จึงแปลลิงก์ข้อเสนอการปฏิรูปฯ ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ให้ผู้รับสารไปเปิดอ่านเอง มั่นต์รับจ้างทำ “ข่าวลูกค้า” เพื่อหารายได้ให้แก่องค์กร โดยไม่แจ้งผู้รับสารว่าเป็นพื้นที่โฆษณา หรือโอบที่โดนฝ่ายขายตัดเนื้อหากារวิวอาหารเชิงลบออกไปจากต้นฉบับ โดยที่โอบทำอะไรไม่ได้เลย

นอกจากทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาแล้ว การเท่าทันสื่อยังต้องการให้ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างเหมาะสมด้วย จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2559) เสนอว่า ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ควรใช้การรู้เท่าทันสื่อเป็นเครื่องมือในการต่อต้านผลกระทบทางลบของสื่อ กล่าวคือ กระแสสังคมควรออกมาเรียกร้อง ตั้งคำถาม รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อและจริยธรรมของสื่อ เพื่อสะท้อนการทำหน้าที่ของสื่อ ให้สื่อได้ปรับปรุงพัฒนางานให้เป็นที่ยอมรับของสังคม อย่างไรก็ตาม จินตนาเสนอว่า คุณภาพสื่อสามารถสะท้อนคุณภาพของคนในสังคม เมื่อเนื้อหาสื่อที่ไร้สาระครองพื้นที่สื่อ ก็แสดงให้เห็นว่า ความต้องการของผู้บริโภคสื่อมีรสนิยมเช่นเดียวกัน ดังนั้น หากเราอยากให้เห็นสื่อมีคุณภาพ เราต้องสร้างผู้บริโภคสื่อที่มีคุณภาพมากำกับตรวจสอบควบคุมสื่อเพื่อการพัฒนาคุณภาพสื่อให้เป็นที่น่าพอใจในสังคมไทย

พัชราภา เอื้ออมรวิเศษ (2561) เสนอว่า การที่สื่อมวลชนจะคำนึงถึงความรับผิดชอบด้านจริยธรรมไม่ได้เกิดขึ้นจากสื่อมวลชนเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ตั้งแต่ผู้รับสาร สื่อมวลชน และองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยต้องวางรากฐานเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับคนในสังคมเพื่อให้เปิดรับสื่อได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ กลไกการควบคุมให้สื่อมวลชนตระหนักถึงความรับผิดชอบด้านจริยธรรมที่ส่งผลชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากในปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นจากกลไกการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชน แต่เกิดจากกระแสสังคมที่ออกมากดดันการทำงานของสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมการทำงานของสื่ออย่างชัดเจนมากกว่าระเบียบข้อบังคับของสมาคมสื่อต่างๆ การศึกษาของ รุจน์ โกมลบุตร (2561 & 2563) พบว่า พลั้งของผู้รับสารในการสะท้อนความต้องการอย่างเที่ยงตรงให้สื่อรับทราบโดยไม่สร้างความเกลียดชัง จะส่งผลอย่างมากในการกำกับดูแลสื่อ เช่น เมื่อปี

2559 กรณีสื่อมวลชนจำนวนมากเข้าไปประชิดศพของ ทฤษฎี สหวงษ์ ดาราชายที่เสียชีวิตจากไข้เลือดออก ขณะญาติกำลังทำพิธีเคลื่อนศพจากโรงพยาบาลรามาริบัติ ไปประกอบพิธีศพยังวัดที่จังหวัดบุรีรัมย์บ้านเกิด จนถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนเรื่องความไม่เหมาะสมของสื่อที่เข้าไปละเมิดความเป็นส่วนตัวของครอบครัว ซึ่งในเวลาต่อมาหลังถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ สื่อก็ได้ทำข่าวพิธีศพอย่างเป็นระเบียบ หรือเมื่อปี 2561 กรณีเหตุการณ์เยาวชนและผู้ฝึกสอนทีมฟุตบอลหมูป่าอะคาเดมีติดในถ้ำ วนอุทยานถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จนกระทั่งมีการช่วยเหลือออกมาได้อย่างปลอดภัยทั้ง 13 คน รวมระยะเวลาติดถ้ำ 18 วัน พิธีกรรายการข่าวสถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่งได้สัมภาษณ์ผู้ปกครองของเยาวชนคนหนึ่งที่ติดถ้ำ ซึ่งขณะนั้นยังหาเยาวชนไม่พบ ว่า “ขออนุญาตถามคุณแม่ ตัวคุณแม่เองหรือคนอื่น ๆ มีใครไหมฮะที่ลูกมาเข้าฝัน หรืออะไรต่างๆ เหล่านี้ไหม” การสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสม เพราะสร้างความสะเทือนใจให้แก่แหล่งข่าว จนกระทั่งสถานีมีการลงโทษพิธีกรรายนั้น

การนำเสนอเนื้อหาของสื่อสถาบันที่นำเสนอเนื้อหาประเภทเรื่องจริง แม้ว่าจะนำเสนอเรื่องจริงในระดับที่แตกต่างกันออกไป แต่ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยลดทอนผลกระทบลงได้ และกระตุ้นให้สื่อปรับปรุงการทำหน้าที่ได้ ก็คือเมื่อผู้รับสารมีความรู้เท่าทันสื่อ สามารถวิเคราะห์จุดประสงค์ของการนำเสนอ และสามารถส่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ของสื่อได้นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้มี 5 ประการ คือ

1. กองบรรณาธิการต้องกำหนดนโยบายการทำข่าวที่เหมาะสม เช่น การเพิ่มความสำคัญให้กับการทำข่าวสืบสวนสอบสวน การแจ้งผู้รับสื่อว่างานใดเป็นพื้นที่โฆษณา และควรแยกฝ่ายขายและกองบรรณาธิการออกจากกัน เพื่อเพิ่มอิสระในการทำงานให้แก่กองบรรณาธิการ

2. สภาวิชาชีพสื่อควรสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนผู้รับสารให้มากขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มกลไกการกำกับดูแลสื่อจากภาคประชาชน เพื่อให้สื่อหันมาเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมกับสภาฯ ให้มากขึ้น

3. โรงเรียนนิเทศศาสตร์ควรเตรียมผู้เรียนให้มีความหนักแน่นในการธำรงรักษาริยธรรมแห่งวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้ว่ สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ได้อย่างตรงไปตรงมาและรักษาประโยชน์ของสาธารณะ ท่ามกลางกระแสความท้าทายต่อจริยธรรมและกฎหมายที่ปรากฏขึ้นในรูปแบบต่างๆ และควรให้บริการสังคมในการสร้างการเรียนรู้เรื่องการเท่าทันสื่อแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตัวเองได้

4. ประชาชนผู้รับสื่อ ควรรับสื่อให้หลากหลาย มีวิจารณญาณในการขมลดความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องส่วนบุคคล ควรกำกับดูแลสื่อ โดยร้องเรียนต่อองค์กรสื่อ และสภาวิชาชีพสื่อ หากพบเห็นสื่อที่ฝ่าฝืนจริยธรรมสื่อ รวมทั้งดการเสฟสื่อที่เอาเปรียบผู้บริโภค เช่น สื่อที่นำเสนอโฆษณาแฝง สื่อที่นำเสนอเนื้อหาไม่รอบด้าน ฯลฯ

5. หน่วยงานรัฐ ควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนด มีการเสริมสร้างบรรยากาศแบบเปิดที่เป็นประชาธิปไตย และใช้อำนาจรัฐในการกำกับดูแลโฆษณาแฝงเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรณีกา รุ่งเจริญพรษ์ (2558), *ธุรกิจข่าว*, กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- ขจรจิต บุนนาค (2555), "นักข่าวควรทำอะไรเมื่อพบกับการสร้างข่าว", *นักบริหาร*, 32(2): 150-161.
- จินตนา ต้นสุวรรณนท์ (2559), "สร้างการรู้เท่าทันสื่อคือการพัฒนาคุณภาพสื่อและผู้บริโภคสื่อในสังคมไทยอย่างยั่งยืน", *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 9(2): 89-97.
- เฉลิมชัย กีกเกียรติกุล และคณะ (2561), "ข่าวลวง: ปัญหาและความท้าทาย", *วารสารวิชาการ กสทช. ประจำปี 2561*, 173-192.
- ชนัญสร่า อรนพ ฦ อยุธยา และพิรงรอง รามสูต (2557), "การคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากเนื้อหารายการที่อาจเป็นภัยในกิจการโทรทัศน์ไทยภายใต้ภาวะสื่อหลอมรวม", *วารสารนิเทศศาสตร์*, 32(4): 51-76.
- บุญยาพร กิตติสุนทโรภาส (2564), "ทีวีดิจิทัล ทำเลทองของโฆษณาในยุคโควิด-19", *ฉลาดซื้อ*, 28(249): 9-15.
- พัชราภา เอื้ออมรวณิช (2561), *ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน*, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- _____. (2562), "สื่อมวลชนกับการกำกับดูแลตนเอง", *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 39(3): 150-161.
- ภาควณิ วรรณภา (2555), *การเขียนข่าวเบื้องต้น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อินทนิล.
- รุจน์ โกมลบุตร (2561), "ผลกระทบของแหล่งข่าวที่ถูกสื่อมวลชนละเมิดสิทธิ์", *วารสารศาสตร์*, 11(2): 200-236.
- _____. (2563), "บทเรียนของสื่อสถาบันในการรายงานเหตุการณ์การก๊อญักฟุตบอลเยาวชนและผู้ฝึกสอน ทีมหมูป่าอะคาเดมีติดในถ้ำวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย", *วารสารศาสตร์*, 13(2): 9-47.
- ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ (2551), *ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในสื่อบันเทิงไทย: ศึกษากรณีการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาว จากภาพยนตร์เรื่อง "หมากเตะโลกตะลึง"*, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สรานนท์ อินทนนท์ (2562), *รู้เท่าทันข่าว (News Literacy)*, ปทุมธานี: มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.).
- สุภา ศิริมานนท์ (2529), *จริยธรรมของหนังสือพิมพ์*, กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- เสกสรรณ ประเสริฐ (2562), "กระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวน The Process of Investigative Reporting", *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 18(2):353-368.
- อุบลรัตน์ ศิริยุถักดี (2550), *สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

De Burgh, H. (2000), *Investigative Journalism: Context and Practice*, London: Routledge.
Feldstein, M. (2006), "A Muckraking Model Investigative Reporting Cycles in American History", *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 11(2): 105-120.

สื่อออนไลน์

พิจิตรา สีคาโมโต้ (2562), "รู้จักข่าวปลอมในสื่อออนไลน์", สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2564 จาก https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1528136010664438&id=191774957633890
พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์ (2558), "ระบบเซนเซอร์สื่อในสังคมไทย", สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/635888>
Patcharee Bonkham (2560), "5 องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ", สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2564 จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/39558-5%20องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ.html>
Wardle, C. (2017), "Fake News. It's complicated", retrieved 24 March 2021 from <https://firstdraftnews.org/fake-news-complicated/>.

สัมภาษณ์ (นามสมมติ)

ดา, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2564.
แดงโม, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2564.
บี, สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2564.
บีไป๋, สัมภาษณ์ 25 กันยายน 2564.
มินต์, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2564.
มูน, สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2564.
ส้ม, สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2564.
โอบ, สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2564.